

Fingrid Oyj

Tarjous- ja hinta-aluejaon vaikutukset Suomen sähkömarkkinatoimijoihin ja sähkömarkkinoihin

Esipuhe

Fingrid on saanut tehtäväksi työ- ja elinkeinoministeriöltä selvittää Suomen jakamista useampiin hinta- tai tarjousalueisiin. Selvityksen puitteissa Fingrid on käynnistänyt useita erillisselvityksiä. Selvityskokonaisuuteen liittyen Fingrid antoi Pöyrylle toimeksiannon selvittää tarjous- ja hinta-aluejaon vaikutuksia Suomen sähkömarkkinoille ja sähkömarkkinatoimijoihin.

Työ on tehty kevätkauden 2009 aikana Pöyryn energiakonsultoinnissa.

Toimeksianto on toteutettu Pöyryn asiantuntijatyönä lähinnä Suomessa. Pöyryn Ruotsin ja Norjan toimistoissa on tehty suppeammat osaselvitykset.

Olenainen osa toimeksiantoa olivat kolmentoista energia-alan toimijan haastattelut. Haluammekin esittää lämpimät kiitokset kaikille haastatelluille henkilöille arvokkaasta panoksesta hinta- ja tarjousaluejaon vaikutusten selvittämisessä.

Selvityksen laatimiseen Pöyryllä ovat osallistuneet Päivi Aaltonen (projektipäällikkö), Jonas Lindholm, Joonas Päivärinta sekä Riitta Ståhl.

Yhteyshenkilöinä Fingridin puolelta ovat toimineet Katja Lipponen sekä Juha Hiekkala.

Espoossa toukokuussa 2009

Päivi Aaltonen

Joonas Päivärinta

Yhteystiedot:

PL 93 (Tekniikantie 4 A)
02151 Espoo
Kotipaikka Espoo
Y-tunnus 0577450-7
Puh. 010 3311
Faksi 010 33 24981
E-mail: energy.fi@poyry.com

Yhteenveto

Pohjoismaisen ministerineuvoston esityksen pohjalta Fingrid selvittää Suomen jakamista kahteen hinta- tai tarjousalueeseen. Tässä osaselvityksessä on keskitytty mahdollisen hinta- tai tarjousaluejaon vaikutusten arviointiin Suomen sähkömarkkinoille ja sähkömarkkinatoimijoille. Työssä otetaan kantaa eri siirtorajoitusten hoitomekanismeihin vain siinä laajuudessa kuin on tarpeellista sähkömarkkinavaikutusten arvioimiseksi. Fingridin selvityksen edetessä tarjousaluevaihtoehto on todettu käyttökelvottomaksi Suomen olosuhteissa, minkä johdosta tässä raportissa pääpaino on hinta-aluejaon vaikutusten tarkastelussa.

Suomalaiset sähkömarkkinatoimijat suhtautuvat hyvin kriittisesti hinta-aluejakoon maan sisäisten siirtorajoitusten hoitokeinona. Vastakaupan nähdään toimivan nykyisellään hyvin. Fingridin harjoittaman pullonkaulojen rajalle siirron vaikutukset eivät normaalioloissa näy markkinatoimijoille, mikä osaltaan vaikuttaa toimijoiden positiiviseen suhtautumiseen nykykäytäntöön.

Markkinatoimijoiden kannalta kahteen hinta-alueeseen siirtyminen edellyttää toimintatapojen ja tietojärjestelmien muuttamista. Hinta-alueet muodostavat omat tasealueensa, minkä johdosta niin myynti, tuotanto kuin hankintakin tulee suunnitella ja hoitaa alueilla erikseen. Hintariskiltä suojautuminen joudutaan hoitamaan molemmille hinta-alueille erikseen. Toiminnallisten ja tietojärjestelmien muutoskustannusten sekä CfD-markkinoiden kasvavien suojauskustannusten takia Pohjois-Suomi muodostuisi ongelmalliseksi alueeksi erityisesti vähittäismarkkinoiden kilpailun kannalta. On todennäköistä, että osa vähittäismyyjistä jättäytyy toimimasta Pohjois-Suomen vähittäismarkkinoilla. Tämän seurauksena kilpailu Pohjois-Suomen vähittäismarkkinoilla heikkenisi ja myyntimarginaalit kohoaisivat. Mikäli Pohjois-Suomen ja -Ruotsin hinta-alueet voitaisiin yhdistää, useimmat edellä todetuista ongelmista poistuisivat.

Tukkumarkkinoiden näkökulmasta normaalioloissa hinta-aluejako ei muuttaisi merkittävästi nykyistä kilpailutilannetta. Markkinavoiman käytön riski kasvaa tilanteissa, joissa Pohjois-Suomi yksinään muodostaa hinta-alueen. Markkinavoima on yhtäläillä ongelma myös vastakaupoissa. Markkinavoiman käytön kustannusvaikutukset olisivat kuitenkin suuremmat hinta-alueeratkaisussa. Toisaalta hinta-aluejaon mukanaan tuoma markkinoiden lisääntynyt läpinäkyvyys voi toimia eräänlaisena valvontamekanismina markkinavoiman käytölle.

Hintaeromarkkinoiden (CfD) likviditeetti heikkenee hinta-alueiden lukumäärän kasvaessa. Heikko likviditeetti johtaa riskipreemion kohoamiseen CfD-tuotteissa. Todennäköinen kehityskulku johtaa tilanteeseen, jossa CfD-tuotteiden kaupankäynti keskittyy harvemmillä hinta-alueilla. Tällöin toimijat joutuvat kantamaan pienempien alueiden hintariskit.

Markkinatoimijoiden tietämys vastakauppaamenettelystä ja toteutuneista vastakaupoista vaikuttaa suhteellisen vähäiseltä. Myös pullonkaulojen rajalle siirtojen yleisyyttä ei tunneta kovin hyvin. Siirtorajoitusongelman suuruusluokan kuvaamiseksi olisikin tärkeää, että Fingrid kertoisi nykyistä avoimemmin vastakaupoista ja rajalle siirrosta.

Siirtyminen vastakauppaan ja rajalle siirtoon perustuvasta siirtorajoitusten hoidosta hinta-alueisiin asettaa uusia vaatimuksia Fingridin sääntelylle. Hinta-alueratkaisu ei nimittäin erottele markkinatilanteesta ja markkinoiden käytettävissä olevan siirtokapasiteetin alenemisesta johtuvia siirtorajoitustilanteita. Sääntelyn kannalta pullonkaulojen rajalle siirto ja hinta-aluemalli ovat samassa asemassa. Mikäli jatkossa siirrytään hinta-alueisiin tai rajalle siirto hyväksytään normaaliksi menettelyksi, tulisi molemmissa tapauksissa kantaverkkoyhtiölle asettaa tiukemmat velvoitteet esimerkiksi verkon kriittisten osien vioittumisesta aiheutuvien tilanteiden hoidolle ja niihin varautumiselle. Sääntelyn tulee olla riittävän vahvaa, jotta markkinatoimijat voivat luottaa kantaverkkoyhtiöiden toimintaan sähkömarkkinoiden edun mukaisesti.

Sisältö

Esipuhe

Yhteenveto

1	TAUSTAA	5
2	KOKEMUKSET HINTA-ALUEISTA NORJASSA JA RUOTSISSA	5
2.1	Norja	5
2.2	Ruotsi	7
2.3	Ruotsin ja Norjan kokemusten vertailu Suomen erityispiirteisiin.....	8
3	SUOMALAISTEN OSAPUOLTEN HAASTATTELUIDEN TULOKSET	8
4	HINTA-ALUEJAON VAIKUTUKSET SUOMESSA	10
4.1	”Kilpailu vähenee sähkön vähittäismarkkinoilla”	10
4.2	”Hintaerotuotteiden riskipreemiot kasvavat”	12
4.3	”Vertikaalinen integraatio lisääntyy”	13
4.4	”Markkinavoima kasvaa pienillä hinta-alueilla”	14
4.5	”Hinta-aluejako heikentää TSOiden insentiiviä investoida kantaverkkoon”	15
4.6	”Tarjousaluejako ei tuo parannusta vastakauppaan”	16
5	MUUTOSVAIHEEN KUSTANNUKSET	16
5.1	Vaikutukset eri osamarkkinoille	18
6	LOPPUPÄÄTELMÄT	19

Liitteet

Hinta-/ tarjousaluekartta
Haastattelukysymykset

1 TAUSTAA

Pohjoismaisen ministerineuvoston tilaamassa taustaselvityksessä on ehdotettu Pohjoismaiden jakamista yhteentoista hinta- ja/tai tarjousalueeseen siten, että Suomessa olisi eteläinen ja pohjoinen alue. Selvityksen pohjalta Pohjoismaiden ministerineuvosto on pyytänyt kansallisia kantaverkkoyhtiöitä selvittämään hinta-aluejaon toteutus alueellaan. Suomen osalta työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt Fingridiä selvittämään asiaa. Fingrid julkaisi selvityksestään väliraportin 21.4. ja julkaisee lopullisen raportin syksyllä 2009.

Pöyry toteuttaa Fingridin toimeksiannosta osatutkimuksen, jonka tarkoituksena on kartoittaa ja arvioida mahdollisen hinta- ja/tai tarjousaluejaon vaikutuksia Suomen sähkömarkkinoille ja erityyppisten toimijoiden toimintaan.

2 KOKEMUKSET HINTA-ALUEISTA NORJASSA JA RUOTSISSA

Pöyryn selvityksen osana on haastateltu kolmea toimijaa Norjassa, sekä kartoitettu ja analysoitu hinta-aluejaon ympärillä käytävää keskustelua Ruotsissa.

2.1 Norja

Hinta-aluejakoa on käytetty Norjassa maan sisäisten siirtorajoitusten hoitoon aina sähkömarkkinoiden avaamisesta lähtien. Norjassa on vahva kannatus hinta-alueenmenettelylle. Tästä huolimatta maassa käydään aika-ajoin keskustelua aluehinnoista sekä kantaverkkoyhtiön toimintatavoista siirtorajoitusten hoidossa.

Viime vuonna Keski-Norjan poikkeuksellisen korkea aluehinta on jälleen monen vuoden tauon jälkeen nostanut siirtorajoitusten hallinnan julkiseen keskusteluun. Sähkömarkkinoiden eri osapuolet kannattavat laajalti hinta-alueita, mutta Keski-Norjassa on vankka paikallinen aluehintojen vastustus. Tilanteen parantamiseksi on ehdotettu tuotanto- ja siirtokapasiteetin nostoa. Lisäksi on ehdotettu muun muassa Keski-Norjan kuluttajien vapauttamista sähköverosta hintaeron kompensoimiseksi. Luonnonsuojelujärjestöt kannattavat aluehintojen eriytymistä toimivana tuotantoa ja kulutusta ohjaavana markkinamekanismina.

Jotkin vähittäismyyjät kritisoivat hinta-alueita. Korkean hinnan alueella toimivat vähittäismyyjät pelkäävät menettävänsä asiakkaat, jos ne nostavat vähittäishinnat aluehintaa vastaavaksi. Toisaalta muualta käsin toimivat vähittäismyyjät pelkäävät tekevänsä tappiollista liiketoimintaa jos myyvät ”valtakunnallisella keskihinnalla” ja joutuvat ostamaan korkealla aluehinnalla.

Elinkeinoelämän keskusliitto (NHO) on ilmaissut kannattavansa kantaverkko- ja tuotantoinvestointeja siirtorajoitusten hallintakeinoina hinta-alueiden sijaan. Lokakuussa 2008 joukko yrityksiä ilmoitti aloittavansa juridiset toimenpiteet Statnettiä vastaan aluehintaeroista vedoten riittämättömään siirtokapasiteettiin. Tällä hetkellä ei ole tietoa toimenpiteiden jatkumisesta.

Toimijoiden kokemuksia toimimisesta usealla hinta-alueella kerättiin haastattelemalla kolmea Norjalaista toimijaa. Toimijat edustivat sähkönmyyjiä, sähkön kuluttajapuolta ja sähköntuottajia.

2.1.1 Haastattelutuloksia

Haastateltu myyjä on tehnyt tietoisien valinnan olla pyrkimättä valtakunnalliseksi sähkön myyjäksi. Tärkein syy strategisen valinnan takana on kovan kilpailun takia pienet marginaalit sähkön vähittäismarkkinoilla. Toinen syy valintaan keskittyä ”omalle” markkina-alueelleen on riittävien suojausinstrumenttien puute hinta-alueeriskii vastaan, sillä CfD-markkinat eivät nykyisellään toimi riittävän hyvin Norjassa. Myyjä hinnoittelee toiselle hinta-alueelle tekemänsä vähittäismyymisopimukset aluehinta-perusteisena, jolloin kuluttaja kantaa sopimuksen hinnassa aluehintariskin. Suurin osa sähkön vähittäissopimuksista Norjassa onkin spot-hintaan perustuvia. Tällaisten sopimusten kannalta hinta-aluejako ei aiheuta ongelmia hintariskin hallintaan.

Haastateltu kuluttaja ei näe mahdollisuuksia suojautua hinta-alueeriskiltä, sillä CfD-markkinat eivät ole riittävän likvidit. Jatkossa yhtiö pyrkii ottamaan hinta-alueeriskin paremmin huomioon solmiessaan pitkiä sopimuksia siten, että riski jakautuisi molempien sopimusosapuolten kesken. Riippumatta hinta-aluejasta, yritys tarvitsee räätälöityjä suojausinstrumentteja.

Tuottaja ja kuluttaja kannattavat hinta-alueita siirtorajoitusten hallintakeinona, sillä tällöin siirtorajoitukset ovat läpinäkyviä kaikille markkinatoimijoille. Toisaalta kunkin hinta-alueen tulee olla riittävän suuri kilpailun varmistamiseksi. Kuluttaja näki vastakaupassa suuremmat riskit tuottajien strategiselle käyttäytymiselle.

Tuotannon kannalta liian pienet hinta-alueet vaikeuttavat maantieteellisesti hajautetun tuotantorakenteen ajojärjestyksen optimointia. Tuottaja kritisoikin Statnetin tapaa muuttaa hinta-aluejakoa välillä liian tiheästi ja liian nopeasti. Sekä kuluttaja että tuottaja ovat tyytymättömiä Statnetin liian konservatiiviseen siirtoyhteyksien kapasiteetin allokointiin.

Nykyisen hinta-aluejärjestelmän ei koeta olevan ongelma säätösähkömarkkinoiden kannalta. Yksikään haastateltu ei nähnyt aluehintariskin tai siirtorajoitusten hallintakeinon vaikututtavan yrityksen pitkän aikavälin investointi- tai liiketoimintapäätöksiin. Suorat usealla hinta-alueella toimimiseen liittyvät kustannukset koettiin olevan jotakuinkin vähäiset. Hinta-alueiden muutosten yhteydessä toimintojen sopeuttaminen uuteen tilanteeseen aiheuttaa kustannuksia lyhyellä aikavälillä. Haastateltujen mukaan ainoat jatkuvat kustannukset liittyvät hinta-alueiden ennusteiden tuottamiseen ja seuraamiseen.

Norjassa hinta-aluejako koetaan tärkeäksi elementiksi tukkumarkkinoiden toiminnan ja sähköjärjestelmän tehokkuuden kannalta. Pienten hinta-alueiden aiheuttaman ajoittaisen markkinoiden keskittymisen haitat kompensoituvat hinta-aluekäytännön läpinäkyvyydellä. Myyjän mukaan hinta-alueita saisi Norjassa olla mieluummin useampia kuin nykyistä vähemmän, ja tuottaja näkee hinta-alueiden lukumäärän kasvattamisen hyvänä kehityssuuntana Pohjoismaiden sähkömarkkinoiden toiminnan kannalta.

Hinta-aluejako pehmentää myös toimijoiden mukaan kahden suuren markkina-alueen (esim. Pohjoismaat ja Saksa) välisen yhteyden rasiudesta, eli tilannetta jossa pienikin hintaero johtaa suuriin virran suunnan muutoksiin rajayhteyksillä. Jakamalla suuremmat markkina-alueet pienempiin hinta-alueisiin jakaantuvat toimijoiden mukaan myös markkina-alueiden väliset vaikutukset tasaisemmin markkina-alueiden sisällä.

2.2 Ruotsi

Ruotsissa on käynnissä prosessi maan jakamiseksi useampaan, käytännössä kahdesta neljään, hinta-alueeseen. Keskustelua Ruotsin jakamisesta on käyty jo pitkään ja asiasta on tehty useita selvityksiä ja raportteja. Merkittävimmät viralliset Ruotsin hinta-aluejakoa käsittelevät raportit, joihin Ruotsissa käytävässä keskustelussa on viitattu, ovat *Congestion Management in the Nordic Market -evaluation of different market models* (Ea Energy Analyses, Hagman Energy and COWI, May 2008) ja *POMPE Prisområden på elmarknaden* (Energimarknadsinspektionen, Svenska Kraftnät, Svensk Energi, Svenskt Näringsliv, May 2007).

Ensin mainitussa työssä todetaan, että Pohjoismaiden jakaminen 11:een hinta-alueeseen toisi 15-30 miljoonan euron vuotuiset hyvinvointivaikutukset verrattuna nykytilanteeseen. Raportissa nostetaan esiin ongelmana hintaerosopimusten (CfD) markkinoiden epälikvidiys.

Svenska Kraftnät

Ruotsin järjestelmävastaava Svenska Kraftnät on velvoitettu aloittamaan prosessi Ruotsin jakamiseksi hinta-alueisiin. Hinta-aluejako on tarkoitus toteuttaa mahdollisimman nopeasti, ottaen kuitenkin huomioon mm. IT-järjestelmien ja finanssimarkkinoiden toiminnan muutostarpeet. Veloitteessa edellytetään IT-järjestelmien toteutussuunnitelman ja -aikataulun luomista, sekä analysoimaan hinta-alueiden optimaalinen määrä ottaen huomioon meneillään olevat ja suunnitellut verkkovahvistukset. Selvityksen väliraportti valmistui 31.3.2009. Selvityksen on suunniteltu valmistuvan lokakuussa 2009.

Markkinaosapuolet ja edunvalvontajärjestöt

Ruotsalaiset sähkömarkkinatoimijat suhtautuvat kriittisesti Ruotsin jakamiseen hinta-alueisiin. Markkinatoimijat korostavat, että ratkaisut maan jakamisesta hinta-alueisiin tulisi tehdä vasta, kun pohjoismaisten kantaverkkoyhtiöiden suunnittelemat priorisoidut verkkovahvistukset on toteutettu. Ruotsissa tehtyjen selvitysten pohjalta voidaan sanoa, että markkinatoimijat ovat kutakuinkin yksimielisiä seuraavista asioista::

- Hinta-aluejaolla on negatiivinen vaikutus Ruotsin sähkömarkkinoihin ja se on ristiriidassa Pohjoismaiden sähkömarkkinoiden tavoitteiden kanssa.
- Kilpailu vähenee, kun usean tuottajan odotetaan jäävän toimimaan paikallisesti vain omalla hinta-alueellaan. Markkinoiden oletetaan keskittyvän.
- Kuluttajat kärsivät vähenevästä kilpailusta ja monimutkaisemmasta markkinasta.
- Hintaerosopimusmarkkinoiden (CfD) likvidiys vähenee entisestään.

Lisäksi Ruotsissa on esitetty arvioita hinta-aluejaon ongelmallisista vaikutuksista etenkin Ruotsin eteläisimpään osaan, missä tuotantokapasiteetti on vähäistä ja pääosin tuuli- ja lämpövoimaa.

Jakeluverkot ja taseselvitys

Pöyryn arvion mukaan hinta-aluejaon vaikutukset Ruotsin jakeluverkkoyhtiöihin ja taseselvitykseen on vähäinen. Ruotsi on jaettu neljään, pullonkaulojen mukaan määriteltyn alueeseen. Kaikki tuotanto- ja kulutuspisteet on jaettu kuulumaan johonkin neljästä alueesta. Hinta-alueiden rajat noudattanevat jo olemassa olevia aluerajoja.

2.3 Ruotsin ja Norjan kokemusten vertailu Suomen erityispiirteisiin

Monet Ruotsissa tehdyn selvityksen havainnoista ovat valideja myös Suomessa. Erityisesti CfD-markkinoihin liittyvä ongelma on Suomessa suurempi kuin Ruotsissa, sillä Ruotsin CfD-markkinat ovat nykyisin Suomen markkinoita likvidimmät jopa siinä määrin, että osa suomalaisista toimijoista suojaa sähkönhankintansa Tukholman aluehintaan.

Suomen kantaverkko on vahvempi kuin Ruotsin ja Norjan kantaverkot. Norjassa ja Ruotsissa maan sisäisiä siirtorajoitustilanteita on Suomeen verrattuna enemmän ja pullonkaulat ovat luonteeltaan selkeämmin rakenteellisia kuin Suomen Pohjois-Etelä siirron pullonkaula, niin sanottu P1-leikkaus.

Norjassa kantaverkkoyhteydet hinta-alueiden välillä ovat heikot ja verkon rakentaminen on erityisen kallista. Hinta-alueet on todettu toimivaksi keinoksi hoitaa siirtorajoitustilanteet hinta-alueiden välisissä yhteyksissä. Sähkömarkkinoiden toimintaperiaatteet on kehitetty hinta-aluemallin mukaan. Norjalaisten toimijoiden voi olla vaikea nähdä, mitkä sähkömarkkinoiden piirteet tai toimintatavat ovat riippuvaisia hinta-alueenmenettelystä. Suomen siirtyminen kahteen hinta-alueeseen toisi mukanaan sellaisia kustannuksia ja toimintatapojen muutoksia, joihin Norjassa on jokapäiväinen valmius uusia hinta-alueita luotaessa.

Norjan huono CfD-markkinoiden likviditeetti selittyy ainakin osittain muuttuvilla hinta-alueilla. Muutokset voivat tapahtua jopa vain viikkojen varoitusajalla. Suomessa esillä ollut hinta-aluejako olisi stabiili, jolloin ainakaan riski hinta-alueen muutoksesta ei vähentäisi kaupankäyntiä suojaustuotteilla.

3 SUOMALAISTEN OSAPUOLTEN HAASTATTELUIDEN TULOKSET

Selvitystyön pohjaksi haastateltiin kolmeatoista suomalaista markkinatoimijaa. Toimijat edustivat sähkön vähittäismyyntiä ja jakeluverkkotoimintaa, sähkön tuotantoa, suurteollisuutta ja trading-toimintaa. Suomalaiset sähkömarkkinaosapuolet ovat laajasti yhtä mieltä siitä, että maata ei nykytilanteessa ole tarvetta jakaa hinta- eikä tarjousalueisiin. Toimijat suhtautuvat luottavaisin mielin siihen, että Fingrid varmistaa riittävän investoinnin, ettei Suomeen pääse myöskään tulevaisuudessa syntymään rakenteellisia pullonkauloja. Lisäksi voidaan sanoa, että Suomessa ollaan tyytyväisiä Fingridin toimintaan siirtorajoitusten hoidossa, infrastruktuurin ylläpidossa ja avoimuuden edistämisessä.

Kantaverkon tehokas operointi ja riittävät verkkoinvestoinnit nähdään TSOiden tärkeimmiksi tehtäviksi. Rakenteelliset pullonkaulat on esitettyjen kantojen mukaan hoidettava verkkoinvestoinnein. Toimijat suhtautuivat hyvin kriittisesti ehdotukseen Suomen jakamisesta hinta- tai tarjousalueisiin. Etenkin hinta-aluejaon nähdään heikentävän sähkömarkkinoiden toimintaedellytyksiä. Tarjousaluejaon hyödyt koetaan vähäisiksi verrattuna sen aiheuttamiin kustannuksiin, minkä lisäksi tarjousaluejakoon suhtaudutaan välivaiheena kohti hinta-aluejakoa. Lisäksi tarjousaluejaon pelätään johtavan strategiseen käyttäytymiseen spot-markkinoilla.

Historialliset tekijät ja kansalliset eroavaisuudet suhtautumisessa verkkoinvestointeihin vaikeuttavat siirtymistä koko markkina-alueen laajuiseen siirtorajoitusten hallintaan. Haastatellut toimijat suhtautuivat positiivisesti kehityskulkuun kohti yhtenäistä, Pohjoismaisia sähkömarkkinoita ja markkina-alueen laajuisten periaatteiden luomista siirtorajoitusten hallintaan. Markkina-alueen pilkkomisen useampiin hinta-alueisiin ei

kuitenkaan nähty palvelevan tätä tarkoitusta, päinvastoin lisähinta-alueiden nähtiin vevän kehitystä pois päin tästä tavoitteesta. Toinen vaikea kysymys pohjoismaisen yhteistoiminnan tiivistämisessä on kantaverkkojen hyvin erilainen tila. Suomen verkko nähdään fyysisiltä ominaisuuksiltaan merkittävästi vahvempuna kuin Ruotsin tai Norjan kantaverkko. Vastakauppa- tai verkkoinvestointikustannusten allokointi Pohjoismaiden tasolla olisi huomattavasti helpommin hyväksyttävissä, mikäli verkkojen lähtötilanne koettaisiin tasapuoliseksi eri maiden välillä.

Toimijoiden näkemykset pienimmästä mahdollisesta siirtymäajasta hinta-aluejakoon vaihtelivat toimijatyypeittäin. Teollisuuskulutus näki tärkeänä, että siirtymävaihe on mahdollisimman joutuisa ja ilman turhia välivaiheita. Myynti- ja tukkumarkkinaosapuolten mielestä vaadittava siirtymäaika olisi noin 3 vuotta. Tällöin CfD-markkinoiden toiminta ei häiriintyisi hinta-alue muutoksen takia.

Hinta- tai tarjousaluejako nähdään ylimitoitettuna keinona puuttua hyvin pieneen ongelmaan. Arviot hinta- tai tarjousaluejaon aiheuttamista kustannuksista ovat moninkertaiset verrattuna tämän hetken tiedon valossa hinta-aluejaolla saavutettavissa oleviin hyötyihin. Toiseksi epälikvidimpien hintaerosopimusmarkkinoiden (CfD-markkinoiden) arvioidaan nostavan suojauksen hintaa selvästi enemmän kuin hinta- tai tarjousaluejaolla saavutettavissa oleva sähkön keskimääräisen hinnan alentuminen Suomessa olisi. Haastateltujen arviot CfD-tuotteiden riskipreemion kasvusta nykyiseen verrattuna olivat 0,35 – 1,20 €/MWh välillä. Vertailun vuoksi voi todeta, että 25.5.2009 Helsingin CfD-tuotteiden vuosien 2010, 2011 ja 2012 noteeraukset olivat 1,00 €/MWh, 1,18 €/MWh ja 1,24 €/MWh. Vuonna 2008 Helsingin CfD-vuosituotteiden hinnat olivat keskimäärin: 2009; 2,20 €/MWh, 2010; 1,57 €/MWh ja 2011; 1,47 €/MWh.¹

Haastateltavat olivat jokseenkin yhtä mieltä seuraavista seikoista.

- Verkkoinvestoinnit ovat tärkein ja paras keino selvittää rakenteellisista pullonkauloista.
- Pullonkaulatulot on kohdennettava investointeihin. Esitettiin myös, että pullonkaulatuloilla katettaisiin vastakauppakustannuksia.
- Vastakauppa toimii Suomessa hyvin.
- Rajalle siirto haittaa markkinoiden toimintaa, mutta ei ole ollut Fingridin toiminnan osalta iso ongelma.
- Aluehintaero on niin pieni verrattuna sähkön hinnan vaihteluihin, että tuotanto- tai kulutuspaikkainvestoinnit eivät reagoisi hinta-alueisiin.
- Jos Suomi jaettaisiin hinta-alueisiin, CfD-markkinoiden likvidiys huononisi. Korkeampi suojausriski näkyisi korkeampana sähkön hintana.
- Markkinatakaus (CfD) ei sovi kantaverkkoyhtiön rooliin.
- Hinta-alue muutoksen vaatimat kustannukset ovat moninkertaiset verrattuna Hagmanin selvityksen hyvinvointihyötyihin.
- Mahdolliseen tulevaan hinta-aluejakoon ei ole syytä varautua ennalta jakamalla Suomea tarjousalueisiin.
- Kahdesta huonosta vaihtoehdosta tarjousaluejako on vähemmän huono.

¹ CfD-tuotteen referenssihintana on kyseessä olevan aluehinnan ja systeemihinnan välinen erotus.

- Suomen jakaminen hinta- tai tarjousalueisiin monimutkaistaa sähkömarkkinoita ja tekee niistä kuluttajille entistä vaikeaselkoisemmat ymmärtää.
- Hinta- tai tarjousaluejaolla ei ole vaikutusta jakeluverkkojen taseselvitykseen.
- Markkinoiden kehityksestä pitää pystyä päättämään pohjoismaisella tasolla.

Taulukko 1 – Haastatteluvastauksia

Toimijatyyppe	Siirtymä- aika	Siirtymä tarjousalue- jaon kautta	TSO Markkina- takaajana	Kustannukset	
	minimi			Järjestelmä- päivitykset (k€)	jatkuva työ (k€/a)
Kuluttaja	< 1kk	ei	ei	20	3.5
Kuluttaja	2 kk	ei	ei		5
Kuluttaja	2 v	ei	kyllä	N/A	N/A
Kuluttaja	1 v	ei	ei	100	0
Myyjä	N/A	N/A	N/A	300	100
Myyjä	3.5 v	ei	kyllä	130	0
Myyjä	3 v	kyllä	N/A	250	N/A
Myyjä	3 v	ei	ehkä	700	N/A
Tukkukauppa	1.5 v	kyllä	ei	50	N/A
Tukkukauppa	2.5 v	e	ei	800	1000
Tukkukauppa	4 v	N/A	ehkä	300	50
Tukkukauppa	2.5 v	ehkä	ei	1000	85
Tukkukauppa	3.5 v	ei	ei	100	paljon

4 HINTA-ALUEJAON VAIKUTUKSET SUOMESSA

Fingrid hoitaa Suomen sisäiset siirtorajoitukset nykykäytännön mukaisesti vastakaupoin ja siirtämällä rajoituksia Suomen ja Ruotsin välisen hinta-alueen rajalle. Normaleina vesivuosina Suomen sisäiset siirtorajoitukset eivät ole merkittävät ja niiden hoito vastakaupoilla onnistuisi hyvin. Sen sijaan tilanteet, joissa pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla syntyy epätasapaino tuotantotilanteessa erityisen runsaan tai heikon vesitilanteen johdosta, sähkön siirtotarve lisääntyy ja pullonkauloja esiintyy poikkeuksellisen paljon ja ne ovat volyymiltään normaalia suuremmat. Näissä tilanteissa myös Suomen sisäinen P1-leikkaus kuormittuu.

Tähän lukuun on koottu kuusi väittämää hinta- tai tarjousaluejaon vaikutuksista sähkömarkkinoille. Väittämät on muodostettu haastatteluiden pohjalta. Luvuissa esitetään haastatteluissa esille tulleita perusteita otsikoiden väittämille ja pohditaan niiden syitä ja merkitystä sekä mahdollisia keinoja välttää esille tulevia ongelmia. Työssä on oletettu, että Ruotsi jaetaan vähintään kahteen hinta-alueeseen. Johtopäätökset ja kehitysehdotukset on koottu raportin luvussa 6.

4.1 ”Kilpailu vähenee sähkön vähittäismarkkinoilla”

Suomen jako kahteen hinta- tai tarjousalueeseen vaatii markkinatoimijoita hallinnoimaan kahta kulutus/myynti- ja tuotanto/hankintatasetta. Molemmilla hinta-alueilla toimiville osapuolille tietojärjestelmä- ja toimintatapojen muutokset ovat

väistämättömiä. Sähkön myyjillä on kuitenkin mahdollisuus olla toimimatta molemmilla hinta-alueilla ja välttyä näin suuremmilta muutoksilta.

Toimiminen kahdella hinta-alueella tarkoittaa sitä, että kaikki sähkön myynti alueelta toiselle tehdään spot-markkinan kautta. Hyvin toimivilla markkinoilla transaktioiden toteutus pörssin kautta on ainoastaan tekninen kysymys. Kiinteä sähkötoimitussopimus hinta-alueelta toiselle korvataan finanssisopimuksilla fyysisen sähkökaupan siirtyessä pörssiin. CfD-tuote on välttämätön osa finanssituotteilla suojattavaa sähkön hankintaa. Jos CfD-tuotteiden markkinat toimivat huonosti, ei täydellinen suojaus ole kustannustehokasta. Vaillinaiset suojausmahdollisuudet tarkoittavat riskiä ja tätä kautta lisäkustannuksia toimijalle.

Haastateltavat totesivat, että jotkut sähkön myyjät voivat kokea kahdella hinta-alueella toimimisesta aiheutuvien järjestelmä- ja toiminnalliset kustannukset liian suuriksi verrattuna niiden tuomaan liiketoiminnan hyötyyn ja tästä syystä rajoittua toimimaan vain yhdellä hinta-alueella. Toinen mainittu syy jättäytyä toimimaan vain yhdelle hinta-alueelle on toisella alueella toimimisen hintariski. Suurempi hintariski verrattuna paikallisiin toimijoihin vaikeuttaa sähkön tarjoamista kilpailukykyisellä hinnalla.

Molemmat edellä esitetyistä argumenteista (toiminnalliset kustannukset kahdella hinta-alueella toimimisesta ja aluehintariskiltä suojautumisen lisäkustannukset) vähittäismarkkinoiden kilpailun heikkenemisestä ovat aiheellisia. Aluehintariskin vaikutus vähittäismarkkinoiden kilpailutilanteeseen jäänee kuitenkin vähäiseksi. Tuntitason mittauksen yleistyessä, on todennäköistä, että vähittäismarkkinoilla siirrytään voimakkaammin kohti spot-hintaisia vähittäistuotteita. Hinnoittelun perustuessa aluehintaan, myyjä välttyy aluehintariskiltä. Tällöin toimijat ovat, riippumatta muun toimintansa alueellisesta sijainnista, samassa asemassa vähittäismyynnin hinnoittelun kannalta. On todennäköistä, että Spot-hintaisten vähittäistuotteiden yleistyminen korostuu pienillä hinta-alueilla, kuten Pohjois-Suomessa. Tämä kehitys edellyttää nykyisen toimitusvelvollisuushinnoittelun periaatteiden muuttamista joustavammiksi spot-sidonaisen toimitusvelvollisuusmyynnin mahdollistamiseksi. Markkinahintaan sidotut vähittäistuotteet edistävät osaltaan myös kysyntäjoustotavoitteita.

Hinta-aluejakoon liittyviin järjestelmämuutoksiin liittyvät kustannukset ovat asiakasta kohti laskettuna sitä suuremmat, mitä pienemmästä hinta-alueesta, markkinan volyymin suhteen, on kyse. Sähkön myyntiliiketoiminnan katteet ovat Suomessa matalat ja ala on hyvin kilpailtu. Kaikki ylimääräiset kustannukset ja riskit on pystyttävä kattamaan sähkön myyntihinnan korotuksella. Etenkin pienet vähittäismyyjät todennäköisesti rajoittuvat toimimaan vain yhdellä hinta-alueella². Pelko vähittäismyyjien vähenemisestä Pohjois-Suomessa on myös tässä valossa aiheellinen. On todennäköistä, että varsinkin hinta-aluejaon alkuvaiheessa vähittäismyyjien lukumäärä vähenee Pohjois-Suomessa. Kilpailun heikkenemisen seuraukset voivat näkyä myyntimarginaalien kohoamisena. Pohjois-Suomi on Pöyryn näkemyksen mukaan itsenäisenä hinta-alueena liian pieni vähittäismarkkinoiden kannalta. Tilanne paranisi, jos Pohjois-Suomi ja Pohjois-Ruotsi muodostaisivat yhteisen hinta-alueen. Tähän olisi hyvät edellytykset erityisesti siinä tilanteessa, jossa Fingrid ja Svenska Kraftnät luopuisivat pullonkaulojen rajalle siirrosta maan sisäisten siirtorajoitusten hoidossa. Lisäksi muita hinta-alueita korkeampi marginaali houkuttelisi uusia koti- tai ulkomaisia kilpailijoita, jolloin marginaalien kohoaminen spot-hintaisten tuotteiden osalta jäisi

² Tosin jo nykyisin noin 40 % vähittäismyyjistä toimii ainoastaan toimitusvelvollisuusalueellaan.

väliaikaiseksi. Toimijoilla, joilla on tekninen valmius toimia usealla hinta-alueella, on matalampi kynnyks laajentaa toiminta-alueitaan hintasignaalien perässä..

4.2 ”Hintaerotuotteiden riskipreemiot kasvavat”

Hintaerosopimusten (CfD) markkinoiden likvidiys on CfD-tuotteiden kaupankäynnin alusta alkaen ollut huono. Vuoden 2008 poikkeuksellisen suuri Suomen aluehinnan ja systeemihinnan ero on hieman vilkastuttanut markkinoita. CfD-tuotteen referenssihintaa on aluehinnan ja systeemihinnan välinen erotus. CfD-tuote ei siis yksinään määrää sähkön hankinnan tai myynnin hintaa, vaan yhdessä jonkin muun systeemihintaan sidotun sopimuksen kanssa. Näin ollen sillä käyvät kauppaa ainoastaan ne, joilla on fyysisiä sähköpositioita jollakin hinta-alueella. Finanssikaupan referenssihinnat ovat aina systeemihintaan sidottuja. Puhtaiden finanssitoimijoiden puuttuminen CfD-markkinoilta tekee niiden heikon likviditeetin ymmärrettäväksi. Heikko likviditeetti taas johtaa korkeampaan riskipreemioon CfD-tuotteiden hinnoissa. Aluehintatuotteita tulee olla saatavilla jokaiselle alueelle, mutta likviditeettiä on erittäin vaikeaa luoda markkinoille, joille sitä ei luonnostaan synny. Mitä harvemmin hintaero realisoituu, sitä vaikeampi markkinoiden on sitä hinnoitella.

Pohjoismaiden sähkömarkkinat tulevat jatkossa muodostumaan vähintään yhdeksästä hinta-alueesta riippumatta Suomen ratkaisusta. Suomen sähkömarkkinoiden kannalta muiden alueiden CfD-markkinoilla ei juuri ole merkitystä. Suomen jakaminen kahteen hinta-alueeseen heikentäisi edelleen CfD-markkinoiden toimintaa nimenomaan Suomen hinta-alueilla. Pohjois-Suomi on tässä mielessä erityisen haastava hinta-alue, sillä P1-leikkaus eriyttäisi Suomen aluehinnat vain poikkeuksellisina vuosina. Koska sateisia ja vähemmän sateisia kausia ei pystytä riittävällä tarkkuudella ennustamaan pitkälle eteenpäin, markkinat eivät pysty ennustamaan P1:n siirtorajoitustilanteita. Tämän vuoksi on vaarana, että Pohjois-Suomen pidempiaikaisten CfD-tuotteiden riskipreemiot nousevat kaupankäynnin lamauttavan korkeaksi.

Jokaisen hinta-alueen omat CfD-markkinat eivät näytä olevan ratkaisu tulevaisuudessa sähköpositioiden suojaukseen. Erityisesti Pohjois-Suomen CfD-tuote ei tulisi olemaan riittävän likvidi. Pöyryn näkemyksen mukaan onkin todennäköistä, että kaupankäynti CfD-markkinoilla keskittyy likvidimmeille hinta-alueille ja tuottajat/myyjät joutuvat kantamaan pienimpien hinta-alueiden vähäisemmät riskit. CfD-kaupankäynnin keskittyminen voi samalla antaa tietoa markkinoiden näkemyksestä rakenteellisten pullonkaulojen sijainnista.

Suunniteltujen priorisoitujen kantaverkkoinvestointien ja Ruotsin hinta-aluejaon jälkeen Suomen ja Ruotsin välisten hintaerotuntien voidaan odottaa jäävän harvinaisiksi. Tässä tilanteessa suojausta todennäköisesti pyrittäisiin entistä enemmän hakemaan vaihtoehtoiselta, likvidimmältä markkinalta. Toimijoiden Pohjois-Suomessa alkaessa suojata Pohjois-Ruotsin aluehintaan, voisivat CfD-markkinat toimia nykyistä paremminkin, mikäli markkinat luottavat siihen, ettei näiden alueiden välille tule pullonkaulaa. Tällöin finanssimarkkinoiden tasolla Pohjois-Suomi ja Pohjois-Ruotsi muodostaisivat ikään kuin yhteisen hinta-alueen.

On ehdotettu, että likviditeetin parantamiseksi kantaverkkoyhtiö toimisi markkinatakaajana CfD-markkinoilla. Epälikvideillä markkinoilla riippumattoman markkinatakaajan pitäisi pystyä kantamaan toiminnan riskit pystyäkseen tarjoamaan CfD-tuotteita alhaisemmalla hinnalla kuin markkinaehtoinen markkinatakaaja. Mikäli kantaverkkoyhtiö toimisi tällaisena markkinatakaajana, voidaan riskitappioiden

rahoittamisen ajatella toimivan vastakauppakustannusten tapaan kantaverkkoyhtiölle keppinä ja näin kannustaa investoimaan riittävään siirtokapasiteettiin. Markkinoiden toiminnan kannalta kantaverkkoyhtiöiden ei ole suotavaa osallistua kilpailulliseen toimintaan. Markkinatakaus voidaan katsoa olevan tällaista toimintaa. Epälikvideillä markkinoilla markkinatakaajan vaikutus on erityisen suuri. Kantaverkkoyhtiöllä on markkinatoimijoita enemmän tietoa sähköjärjestelmän tilasta. Myös tämä seikka voi asettaa kantaverkkoyhtiön aseman markkinatakaajana kyseenalaiseksi. Tämän perusteella vaikuttaisi siltä, että Fingridille ei olisi syytä säilyttää markkinatakaajan roolia edes kahden hinta-alueen mallissa, vaan markkinoiden tulisi antaa sopeutua uuteen toimintaympäristöön ilman hallinnollisesti määritettyjä CfD-tuotteiden hintoja.

4.3 ”Vertikaalinen integraatio lisääntyä”

Heikko CfD-markkinoiden likvidiys ja siitä aiheutuvat kohonneet suojauskustannukset kannustavat toimijoita etsimään muita keinoja pitää tuotanto- ja myyntipositiot riskineutraalina hinta-alueen sisällä. Teoriassa yksinkertaisin keino tähän on oman tuotannon ja myynnin/kulutuksen pitäminen tasapainossa. Laajassa mittakaavassa toteutuessaan tällainen kehityskulku johtaisi toimialan polulle, joka pitkällä aikavälillä lisääisi tuotannon ja myynnin vertikaalista integraatiota.

Jotkut haastateltavat ilmaisivat näkemyksensä, että lyhyellä aikavälillä tuotannon ja myynnin/kulutuksen tasapainotus näkyy hinta-alueen sisällä tehtävien OTC-kauppojen lisääntymisenä. Fyysisen OTC-kaupan lisääntyminen tapahtuisi pörssikaupan volyymin kustannuksella. ”Puhtaan” sähkömyyjän tilanne saattaa vaikeutua, ellei hinta-alueella tarjolla oleva tuotanto ole monipuolista ja kilpailtua. Yksittäisillä hinta-alueilla kilpailun vähyys näkyisi markkinavoiman käyttönä OTC-sopimusten hinnoissa, sillä OTC-kaupat eivät ole samalla tavoin läpinäkyviä ja valvottavissa kuin kaupankäyntikäyttäytyminen pörssissä. Läpinäkyvyyden kannalta tällaista kehityskulkua voidaan pitää ongelmallisena. Pörssi on kauppapaikkana läpinäkyä ja sen toimintaa valvotaan.

Vaikka OTC-kaupankäynti hinta-alueiden sisällä lisääntyisikin, ei sillä olisi merkittävää vaikutusta markkinavoiman käyttöön sähkömarkkinoilla. Toimijat, jotka pystyvät hyödyntämään markkinavoimaa OTC-kaupassa, pystyvät sen tekemään myös CfD-markkinoilla jo nykyisin.

Toinen haastatteluissa esille tullut tekijä, joka teoriassa saattaisi johtaa vertikaalisen integraation lisääntymiseen, on aluehintojen vaikeasti ennakoitava vaihtelu. Yleisesti ottaen, mitä pienempi hinta-alue on, sitä huonompi on korrelaatio systeemihinnan ja aluehinnan välillä. Tämä johtaa suojausvirheiden kasvamiseen.

On todennäköistä, että Pohjois-Suomen osalta aluehintojen heikko korrelaatio systeemihinnan kanssa ei tule muodostumaan ongelmaksi. Pohjois-Suomi vesivaltaisena tuotantoalueena ja vahvojen Ruotsin yhteyksien ansiosta itse asiassa todennäköisesti korreloisi Etelä-Suomea paremmin Nord Poolin systeemihinnan kanssa. Lisäksi tilanteessa, jossa Suomi on jaettuna kahteen hinta-alueeseen, maan sisäisiä pullonkauloja ei enää siirrettäisi maan rajalle, mikä osaltaan vähentäisi Pohjois-Suomen ja Pohjois-Ruotsin välisiä siirtorajoituksia ja näin ollen myös hintaeroja. Suurempi ongelma on edellisessä luvussa käsitelty markkinoiden kykenemättömyys hinnoitella CfD-tuotteisiin harvoin esiintyvät poikkeukselliset siirtorajoitustilanteet erittäin vähä- tai runsasvetisinä vuosina, jolloin Pohjois-Suomi eriytyisi omaksi hinta-alueekseen.

Hinta-aluejaon vaikutukset tuotanto- tai suurkulutusinvestointien sijoittumiseen jäänevät hyvin vähäiseksi. Myöskään fyysisen sähkön pörssikaupan volyymi ei tule laskemaan, sillä fyysinen kauppa hinta-alueiden välillä käydään pelkästään Nord Poolin kautta. Muut fundamentaaliset tekijät, kuten raaka-aineiden tai polttoaineiden hinta ja saatavuus, sekä yritysten kotipaikkauskollisuus ovat jatkossakin huomattavasti merkittävämpiä tekijöitä. Haastatteluissa esille tullut pelko tendenssistä kohti tuotannon ja myynnin tasapainottamista ei siis johtane merkittäviin rakenteellisiin muutoksiin. Vaikutukset saattavat kuitenkin näkyä toimijoiden markkina-aseman muutoksina. Pienten hinta-alueiden toimintaympäristössä toimijat, joilla on usealla alueella monipuolista tuotantoa myyntitoiminnan lisäksi ovat vahvassa asemassa.

4.4 ”Markkinavoima kasvaa pienillä hinta-alueilla”

Teoriassa hinta-aluejako johtaa sähköjärjestelmän tehokkaampaan käyttöön kantaverkon ja tuotantokoneiston optimaalisen hyödyntämisen ja kysyntäjoustopuutteen aktivoitumisen takia. Pienet hinta-alueet saattavat kuitenkin haitata sähkömarkkinoiden tehokasta toimintaa, jos hinta-alueiden markkinoista tulee liian keskittyneet.

Hintaerotunteina Pohjois-Suomeen jää vähän tukkumarkkinatoimijoita, jolloin strategisen käyttäytymisen mahdollisuus kasvaa. Mikäli suuret toimijat oppivat ennakoimaan siirtorajoitusten sitovuuden, saattaa spot-markkinoiden tehokas toiminta vaarantua hinta-aluejaon seurauksena. Siirtorajoitusten sitovuuden ennakointi mahdollistaa tuotantotarjousten optimoinnin kilpailua haittaavalla tavalla.

Hinta-aluejaon vaikutuksia tukkumarkkinoiden kilpailullisuuteen voidaan verrata nykyisin Suomen sisäisten siirtorajoitusten hoidossa käytettävään vastakauppamekanismiin. Vastakaupat toteutetaan valvottujen markkinapaikkojen ulkopuolella Fingridin ja toimijoiden kahdenvälisillä sopimuksilla. Markkinavoiman kannalta tilanne, jossa Fingrid hoitaa Pohjois-Etelä pullonkaulan vastakaupoilla ja tilanne, jossa Pohjois- ja Etelä-Suomi erkanevat omiksi hinta-alueikseen, antavat molemmat tilaisuuden markkinavoiman käytölle. Tilanne ei markkinavoiman kannalta kuitenkaan ole sama. Vastakauppakustannusten nousu markkinavoiman takia koskettaa vain pullonkaulan suuruista osaa markkinavolyymista, kun taas aluehinnan manipulointi vaikuttaa kyseisen hinta-alueen spot-hintaan ja näin ollen koko markkinavolyymiin.

Vastakaupan kustannukset välittyvät kuluttajille siirtomaksuissa, kun taas hinta-aluejako tuo aluehintojen kautta esille siirtorajoituksen hoidon vaikutukset. Tätä taustaa vasten voidaan aluehintojen eriytymisen aikaisen käyttäytymisen ajatella olevan läpinäkyvämpää ja paremmin valvottavissa kuin pullonkaulan poisto vastaostoilla tai niiden siirtäminen hinta-alueiden rajalle. Hinta-aluejako tuo esille mahdollisen alueellisen markkinakeskittymän, joka ei näy suuremman alueen osana. Tämä lisääntynyt läpinäkyvyys voi osaltaan toimia valvontamekanismina markkinavoiman käytön kannalta.

Pohjois-Suomi itsenäisenä hinta-alueena on liian pieni tukkumarkkinoiden keskittyneisyyden kannalta. Pohjois-Suomen heikko kilpailutilanne tuotannossa tulee esille myös vastakaupoissa. Suomen jakaminen hinta-alueisiin poistaa tarpeen pullonkaulojen siirrolle Pohjois-Suomen ja Pohjois-Ruotsin väliselle rajalle. Vastaavasti Ruotsin jakaminen useampiin hinta-alueisiin poistaisi Svanska Kraftnätin tarpeen siirtää Ruotsin sisäisiä pullonkauloja Suomen ja Ruotsin rajalle. Näin ollen Pohjois-Suomi olisi todennäköisesti samaa hinta-aluetta Pohjois-Ruotsin kanssa, vaikka Suomen hinta-alueet olisivatkin eriytyneet. Tämä parantaa kilpailua Pohjoisessa. Siirtojärjestelmän

puolesta olisi täysin mahdollista yhdistää Suomen, Ruotsin ja Norjan pohjoisosat yhdeksi hinta-alueeksi. Laaja hinta-alue olisi sähköjärjestelmän optimaalisen käytön, ja ennen kaikkea kilpailun kannalta hyvä ratkaisu.

Pienten hinta-alueiden potentiaalinen markkinavoiman väärinkäyttö on ongelma, jota pitää hallita markkinoiden avoimuudella ja valvonnalla. Vahvan markkina-aseman hyväksikäytön estämisessä valvonnan tärkeys korostuu. Markkinoiden toiminnan kannalta olisi tehokkainta, jos kaikkia fyysisiä markkinoita, mukaan lukien vastakaupat, valvoisi sama taho riippumatta valitusta siirtorajoitusten hoitomekanismista.

4.5 ”Hinta-aluejako heikentää TSOiden insentiiviä investoida kantaverkkoon”

Sähkömarkkinatoimijat kokevat, että pohjoismaisten markkinoiden jakaminen useampaan hinta-alueeseen pienentää TSOiden markkinaehtoisia insentiivejä investoida kantaverkkoon. Vastaostokustannusten nähdään toimivan hyvänä keppinä TSOille toteuttaa vaadittavat verkkoinvestoinnit. Siirtorajoitustilanteissa kantaverkko-yhtiöille kanavoituviin pullonkaulatuloihin suhtaudutaan nuivasti, ellei niitä ohjata selkeästi verkkoinvestointeihin tai vastakauppoihin. Toimijat näkevät Fingridin toimineen esimerkillisesti kantaverkon kehittämisessä markkinoiden tarpeiden mukaisesti. Markkinatoimijat uskovat, että vastakauppamenettely on keskeinen verkon kehitykseen kannustava tekijä.

Yhden hinta-alueen malli ei tosin ole ongelmaton kantaverkko-yhtiöiden kannusteiden kannalta. Vastakauppajärjestelmä kyllä toimii keppinä toteuttaa tarvittavat investoinnit, mutta samalla se houkuttelee siirtämään siirtorajoituksia hinta-alueiden rajalle. Täysimääräinen rajalle siirto tuo likimain vastaavat pullonkaulatulot kuin hinta-alueiden eriytyminen pullonkaulan todellisessa paikassa. Pullonkaulojen rajoille siirron säännökset todennäköisesti tiukkenevat tulevaisuudessa, jolloin vastakauppojen investointeihin kannustava vaikutus voimistuisi.

Hinta-aluemallissa insentiiviristiriita näkyy myös mahdollisuutena säilyttää verkon toimintavarmuuteen liittyvät riskit markkinatoimijoiden kannettavaksi. TSOt eivät kohtaa verkon kriittisten kohtien vioittumisesta aiheutuvia tappioita, vaan kärsijöinä ovat markkinatoimijat. Tältä osin TSOiden valvontaa olisi tarpeen kehittää asettamalla niille tiukempia velvoitteita verkon käyttövarmuuden varmistamiseksi. Aluehintaerot tosin tuovat kantaverkon heikkoudet esiin kaikille markkinaosapuolille, mikä osaltaan luo TSOille paineita kehittää verkkoa markkinoiden kannalta optimaalisesti, vaikka siirtorajoitusten hallinnan insentiivi olisikin vastakkaisen suuntainen.

Kehittämisvelvoite on kantaverkko-yhtiöiden keskeisimpiä tehtäviä, mutta se ei kaikilta osin ole riittävä sääntelytyökalu. Sääntelyn kannalta hinta-aluemalli on hankalampi kuin pelkään vastakauppaan perustuva malli. Nykyisin kantaverkko-yhtiöllä olisi vastakaupan sijaan mahdollisuus hoitaa vikatilanteista johtuvat siirtorajoitustilanteet siirtämällä pullonkaula hinta-alueiden rajalle. Hinta-aluehintaerossa markkina-alueet eriytyvät yhtäläillä, oli syynä sähkön tuotanto- tai kulutustilanteesta johtuva lisääntynyt sähkön siirron tarve tai verkkovian johdosta alentunut käytettävissä oleva siirtokapasiteetti. Sääntelyn kannalta pullonkaulojen rajalle siirto ja hinta-aluemalli ovat samassa asemassa. Mikäli jatkossa siirrytään hinta-alueisiin tai rajalle siirto hyväksytään normaaliksi menettelyksi, tulisi molemmissa tapauksissa kantaverkko-yhtiölle asettaa tiukemmat velvoitteet esimerkiksi verkon kriittisten osien vioittumisesta aiheutuvien tilanteiden hoidolle ja niihin varautumiseen. Sääntely tulee olla niin uskottavaa, että

markkinatoimijat voivat luottaa kantaverkkoyhtiöiden toiminnan ja kantaverkon kehityksen olevan jatkossakin sähkömarkkinoiden edun mukaista.

4.6 ”Tarjousaluejako ei tuo parannusta vastakauppaan”

Spot-markkinatarjousten hyödyntäminen vastakaupassa ei muuttaisi merkittävästi vastakaupan toimintaa, jos vastakauppatarkoitukseen voisi hyödyntää ainoastaan Suomen ilmoitusalueen tarjouksia. Haastateltavat totesivat, että Fingrid tuntee jo nykyisin käytettävissä olevat kotimaiset resurssit riittävän hyvin. Kulutuspuolen osallistuminen vastakauppaan tai muuhun säätöön riippuu pääasiassa muista tekijöistä. Kulutuksen alassäätö reagoi pääasiassa spot-hintoihin, jolloin tarjousaluejako ei laukaisisi tehotasapainon kannalta oikein sijoittunutta kulutuksen ohjausta. Vuoden 2009 alussa voimaan tulleet tasehallintasäännöt on positiivinen kehityssuunta kuluttajapuolen aktiivisuuden lisäämiseksi.

Kilpailun kannalta spot-tarjouksiin perustuva vastakauppa saattaisi olla ongelmallinen markkinamanipulaation vaaran takia. Riippumatta markkinamallista, suurilla toimijoilla on etulyöntiasema pienempiin verrattuna muun muassa tuotannon optimoinnissa. Sen sijaan kantaverkkoyhtiöiden tulisikin laajentaa yhteistyötä niin, että myös muissa maissa sijaitsevia resursseja voisi hyödyntää vastakauppatarkoituksiin pohjoismaisen järjestelmän tehokkuuden ja kilpailun parantamiseksi.

Haastattelujen perusteella voi todeta, että markkinatoimijoiden tietämys vastakaupassa noudatettavista periaatteista ja toteutuneista vastakaupoista on suhteellisen vähäistä. Yhtenä tarjousaluemenettelyä puoltavana seikkana onkin mainittu vastakaupan läpinäkyvyyden lisääminen. Vastakaupan läpinäkyvyyttä on kuitenkin mahdollista kehittää myös muilla keinoin. Markkinatoimijoiden tietämystä vastakaupassa noudatettavista periaatteista ja vastakaupan toteuttamisesta olisikin syytä lisätä. Markkinoiden tehokasta toimintaa vaarantamatta voisi olla tervetullutta julkaista tietoa vastakaupassa noudatettavista periaatteista ja toteutuneista vastakaupoista.

Sähkömarkkinatoimijoiden tietojärjestelmäinvestoinnit ovat suurelta osin yhtä mittavat tarjousaluevaihtoehdossa kuin siirryttäessä hinta-alueisiin. Tarjousalueratkaisu edellyttää Suomen jakamista kahteen tasealueeseen, jolloin myös tasehallinnan kustannukset kohoavat yhtäläillä kuin hinta-alueisiin jaettaessa. Tarjousaluejako toisi toimijoille lisäksi uusia hintariskejä, kun Elbas-, säätösähkö-, ja tasesähkön hinnat voisivat eriytyä siirtorajoitustilanteissa Pohjois- ja Etelä-Suomessa.

Edellä todetut seikat huomioon ottaen tarjousaluejaolla saavutettava hyöty jäänee pieneksi.

5 MUUTOSVAIHEEN KUSTANNUKSET

Suomalaisten markkinatoimijoiden toimintatavat ja toimintaa tukevat tietojärjestelmät on rakennettu yhden hinta-alueen ympäristöön. Tämän takia siirtyminen hinta-aluejakoon aiheuttaa muutostarpeita tuotanto-, myynti- ja hankintatoiminnan toimintaprosesseihin ja kaikkiin energiayhtiöiden tietojärjestelmiin, joissa sähkön hinta on muuttavana tekijänä.

Seuraavassa on esitetty arvioita hinta-aluejaon yksityiskohtaisista vaikutuksista.

Taseselvitys

- Jakeluverkkotason taseselvitykseen hinta-aluejaolla ei ole merkittäviä vaikutuksia. Muutoksella on pieni vaikutus kuormituskäyräasiakkaiden vuosittaiseen tasoituslaskelmaan laskelmassa käytettävän sähkön hinnan osalta. Tuntimittauksen yleistyessä kuormituskäyrämenettelyn osuus kuitenkin pienenee merkittävästi vuoteen 2014 mennessä, jolloin sähkön mittauksen tulee perustua tuntitason mittaukseen ja taseselvitykseen vähintään 80 prosenttisesti. Pidemmällä aikavälillä tämä vaikutus jääkin hyvin pieneksi.
- Tasevastaaville hinta-aluejako tarkoittaa käytännössä taseselvitystyön kaksinkertaistumista. Kustannusten määrä riippuu tasevastaavan toiminnan laajuudesta. Tasevastaavalle, jonka taseessa on ainoastaan yhdellä hinta-alueella toimivia osapuolia, hinta-aluejaolla ei ole suurta vaikutusta taseselvityksen osalta.

Tasehallinta

- Kahdella hinta-alueella toimivien osapuolten tulee hallita taseensa molemmilla alueilla. Tämä tarkoittaa tasehallinnan työmäärän lisääntymistä.

Asiakastietojärjestelmät (asiakkuuksien hallinta mittaustiedoista laskutukseen)

- Hinta-aluejaon seurauksena asiakastiedot tulee pystyä käsittelemään tasealueittain. Asiakastietojärjestelmä tulee siis rakentaa käsittelemään kahta tasealuetta. Mikäli nykyinen asiakastietojärjestelmä on jäykkä, on mahdollista, että järjestelmä on järkevää uusia nykyaikaisemmaksi. Tässä tapauksessa osan uuden järjestelmän hankintakustannuksista voi kohdistaa hinta-alueatkaisusta johtuvaksi. Mikäli käytössä oleva asiakastietojärjestelmä on nykyaikainen, muutokset pystytään toteuttamaan olemassa olevaa järjestelmää kehittämällä.

Riskien hallinta

- Hinta-aluejaon myötä sähkösalut tulee jakaa molemmille hinta-alueille eli hoidettavien sähkösalukojen määrä kahdentuu.

Hinnoittelu

- Yhtiöt käyttävät usein tietojärjestelmiä markkinaehtoisien hinnoittelun suunnittelun tukena. Esimerkiksi riskien hallinta-työkaluissa voi olla myös hinnoittelua tukevia ominaisuuksia. Yleistä kuitenkin on, että hinnoittelun suunnittelussa käytetään taulukkolaskentaa.
- Hinta-aluejako johtaa tarpeeseen kehittää hinta-aluekohtaiset hinnoitteluperiaatteet. Hinnoittelun työmäärän voidaankin arvioida kaksinkertaistuvan, mikäli yhtiö toimii molemmilla hinta-alueilla.
- Suomen jakaminen hinta-alueisiin arvioidaan vievän kehitystä suuntaan, jossa hinnoittelu perustuu voimakkaammin markkinahintaan. Arvion taustalla on hintariskeiltä suojautuminen spot-sidonnaisella hinnoittelulla. Markkinahintariippuvaisen hinnoittelun toteuttamisessa kahden hinta-alueen aiheuttama lisätyö vähenee ja kohdistuu hinta-aluekohtaisen preemion määrittelyyn.

Taloushallinto

- Hinta-aluejaon arvioidaan aiheuttavan pienehköjä muutostarpeita nykyisiin taloushallinnon tietojärjestelmiin.

Hinta-aluejakoratkaisuun liittyvien kertaluonteisten investointikustannusten arvioidaan olevan 10 M€ luokkaa, jos ratkaisu tehtäisiin nyt ja siihen liittyvät investoinnit tulisi tehdä nopealla aikataululla. Investointikustannukset todennäköisesti jäisivät alhaisemmiksi, jos ratkaisuun siirryttäisiin riittävän pitkällä siirtymäajalla. Tällöin toimijat voisivat ottaa tulevat muutostarpeet huomioon tietojärjestelmiensä muun päivityksen yhteydessä. Jotta tämä olisi mahdollista, on tärkeää, että pitävät ratkaisut muutoksista siirtorajoitusten hoidossa tehdään ajoissa ja että ratkaisun yksityiskohdat ovat mahdollisimman aikaisin riittävällä tarkkuudella toimijoiden tiedossa.

Jatkuvia kahdesta hinta-alueesta johtuvia toiminnallisia työkustannuksia syntyy kahden tuotanto-/hankinta- ja kulutus-/myyntitaseen hallinnasta ja selvityksestä, ennusteiden laatimisesta kahdelle alueelle sekä myynnin, tuotannon ja hankinnan suunnittelusta, toteutuksesta ja riskienhallinnasta molemmille alueille.

On todennäköistä, että hinta-aluejaon tuoma työmäärän lisääntyminen kannustaa toimijoita siirtymään laajemmin automatisoitujen tietojärjestelmien käyttöön. Tämä johtaa hetkellisesti korkeampiin investointikustannuksiin, mutta pidemmällä aikavälillä toimintojen tehostumiseen ja kustannussäästöihin.

Toimijoiden taseiden suhteellinen ennustevirhe todennäköisesti kasvaa, jos Suomi jaetaan kahteen hinta- tai tarjousalueeseen. Toisaalta valtakunnan tasevirhe todennäköisesti pienenee tehostuneen tasehallinnan johdosta. Näin ollen kokonaisuudessaan tasesähkökustannukset valtakunnan tasolla laskevat, jolloin tasepoikkeamista aiheutuvien kustannusten voidaan odottaa alenevan.

Pohjoismaiset energiaviranomaiset selvittävät yhteisten pohjoismaisten vähittäismarkkinoiden luomista. Vähittäismarkkinoiden integrointi aiheuttaa osittain samojen tietojärjestelmien muutostarpeita kuin hinta-aluejakoratkaisu. Järjestelmä- ja toimintamallien muutuskustannusten kannalta olisi suotavaa, että mikäli hinta-aluejakoratkaisu todettaisiin Suomessa tarpeelliseksi, se pyrittäisiin toteuttamaan samassa yhteydessä vähittäismarkkinoiden integroinnin vaatimien muutosten kanssa.

5.1 Vaikutukset eri osamarkkinoille

Tässä luvussa eritellään toiminnallisia muutostarpeita tai muita vaikutuksia, joita hinta- tai tarjousaluejako aiheuttaisi sähkömarkkinoiden eri osa-alueille.

Fyysinen sähkökauppa

Fyysinen sähkökauppa pörssissä kasvaa, sillä kaikki hinta-alueiden välinen fyysinen kauppa tulee käydä pörssin kautta. Kiinteät hinta-alueiden rajan ylittävät sopimukset korvataan finanssisopimuksilla. Hinta-aluejaossa toimijat kokevat aluehintariskin kaikilla fyysisillä markkinoilla. Sen sijaan tarjousaluejaossa aluehintariski on ainoastaan päivän sisäisessä kaupassa: Elbas, säätösähkö ja tasesähkö.

Finanssimarkkinat

Merkittävin hinta-aluejaon aiheuttama yksittäinen muutos on CfD-tuotteiden luominen uusille hinta-alueille. Muita uusia tuotteita tuskin tarvitsee luoda. OTC-kauppana toteutetut Helsingin aluehintaan sidotut pitkät suojaukset on purettavissa siirtymäajan puitteissa. CfD-tuotteet on noteerattava loppuun saakka.

Tarjousaluejaolla ei ole vaikutusta finanssimarkkinoille, koska referenssihintana käytetään systeemihintaa.

Säätösähkökauppa ja tasesähkö

Siirtorajoitustilanteessa Pohjois- ja Etelä-Suomen säätösähkömarkkinat eriytyvät toisistaan. Säätösähkön hinnat muodostuvat tällöin hinta-aluekohtaisesti. Tämän johdosta myös tasesähkön hinta eriytyy Pohjois- ja Etelä-Suomen välillä.

Vähittäismarkkinat

Vähittäismyyjät joutuvat hinta- aluejaon jälkeen suunnittelemaan hankintansa ja hinnoittelemaan sähkösopimukset eri tavoin kuin nykyisessä yhden hinta-alueen mallissa. Sähkönmyynnin riskit muuttuvat väistämättä hinta- tai tarjousaluejaon seurauksena, jolloin asiakkaiden maantieteellinen sijainti vaikuttaa sähkönmyynnin riskeihin.

Vähittäismarkkinoiden muutoksista voidaan mainita ainakin seuraavat tekijät.

- Hinta-aluejakoon siirtyminen johtaa muutoksiin vähittäismarkkinoiden toimintaperiaatteissa ja sähkön hinnanmuodostuksen periaatteissa. Eriyksen tärkeää on, että viranomaiset ja toimiala tiedottavat muutoksista ja niiden vaikutuksista asiakkaille.
- Pienten vähittäismyyjien on vaikeampaa toimia valtakunnallisesti kuin nykyisin.
- Hinta-aluejakoon liittyvät välittömät kustannukset näkyvät sähkön loppuhinnassa, sillä vähittäismarkkinoiden marginaalit ovat pienet. On todennäköistä, että spot-sidonnainen hinnoittelu yleistyy.
- Myynnin suojausten riskit kasvavat, jos CfD-markkinat toimivat entistä huonommin.
- Sijaintiin liittyvä myyntiriski johtaa vaihtoehtoisesti joko tuotevalikoiman tai vähittäishinnan eroihin hinta-alueiden välillä, tai korkeamman riskin kattamiseen valtakunnallisesti korkeampana hintana.

6 LOPPUPÄÄTELMÄT

Suomen hinta-alueisiin jakamisen merkittävimmät muutokset kohdistuvat sähkön vähittäismarkkinoille. Vähittäismyyjät joutuvat hinta-aluejaosta aiheutuvien muutosten johdosta muuttamaan toimintamalliaan, ja joissakin tapauksissa pienentänevät myös toiminta-alueitaan. Toiminnalliset muutokset koskevat kahden tuotanto-/hankinta- ja kulutus-/myyntitaseen hallintaa ja selvitystä, ennusteiden laatimisesta kahdelle alueelle sekä myynnin, tuotannon ja hankinnan suunnittelua, toteutusta ja riskienhallintaa molemmille alueille.

Hinta-aluejaosta sähkömarkkinatoimijoille aiheutuvat kertaluonteiset investointikustannukset arvioidaan olevan valtakunnan tasolla 10 M€ luokkaa tilanteessa, jossa ratkaisu tehtäisiin lyhyellä siirtymäajalla. Investointitarpeet koskevat suurelta osin tietojärjestelmä uudistuksia. Suurimmat kustannukset koituisivat

laajamittaista toimintaa harjoittaville tasevastaaville ja sähkön myyntiyhtiöille. Teollisuuskulutukselle ja ei-tasevastaavalle tuotannolle aiheutuvat kustannukset ovat suhteellisen pienet. Aluejako ei vaikuttaisi merkittävästi jakeluverkonhaltijoiden toimintaan. Pitävät ja riittävän tarkat ratkaisut muutoksista siirtorajoitusten hoidossa tulisi tehdä ajoissa, jotta toimijat voisivat ottaa tulevat muutostarpeet huomioon tietojärjestelmiensä muun päivityksen yhteydessä.

On todennäköistä, että varsinkin hinta-aluejaon alkuvaiheessa vähittäismyyjien lukumäärä Pohjois-Suomessa vähenee. Syyinä tähän on Pohjois-Suomen markkinan pienuudesta johtuvat asiakasta kohden laskettuna korkeat lisäkustannukset. Kilpailun heikkenemisen seuraukset voivat näkyä myyntimarginaalien kohoamisena Pohjois-Suomessa.

Aluehintariski on toinen tekijä, joka voi aiheuttaa kilpailun heikkenemistä Pohjois-Suomessa. Aluehintariskiltä suojautumisessa käytettävän CfD-markkinan likviditeetin odotetaan jäävän Pohjois-Suomen alueella erityisen alhaiseksi. Tämän seurauksena riskipremiot kasvavat CfD-tuotteiden hinnoissa. Kasvava riskipremio tarkoittaa korkeampia kustannuksia markkinatoimijoille. Aluehintariskin vaikutus vähittäismarkkinoille jäänee vähäiseksi, sillä vähittäismyynnin odotetaan siirtyvän voimakkaammin kohti spot-sidonnaista hinnoittelua. Aluehintaan sidotulla hinnoittelulla myyjä välttyy aluehintariskiltä. Markkinahintaan sidottu hinnoittelu luo hyvät edellytykset kysyntäjouaston yleistymiselle.

Aluehintasuojaukseen käytettäville CfD-markkinoille on vaikea luoda likviditeettiä etenkin pienillä ja harvoin eriytyvillä hinta-alueilla, kuten Pohjois-Suomi olisi. CfD-markkinoille osallistuvat ainoastaan sellaiset toimijat, joilla on fyysisiä sähköpositioita. Näyttääkin siltä, että jokaisen hinta-alueen omat CfD-tuotteet eivät ole ratkaisu tulevaisuudessa, vaan kaupankäynti CfD-markkinoilla keskittyy harvemmillä hinta-alueille. Tällöin toimijat joutuvat kantamaan pienempien hinta-alueiden riskit.

Hinta-aluejaolla ei nähdä olevan merkittävää vaikutusta vertikaalisen integraation lisääntymiseen. Aluejaon vaikutukset tuotanto- tai suurkulutuksen investointien sijoittumispäätöksiin jäävät hyvin vähäisiksi.

Pienillä alueilla markkinat voivat muodostua kilpailun kannalta haitallisen keskittyneiksi. Markkinavoiman kannalta hinta-aluejako ja siirtorajoitusten hoito vastakaupoilla antavat yhtäläiset mahdollisuudet markkinavoiman käytölle. Ratkaisuilla on kuitenkin eroja markkinavoiman käytön vaikutusten laajuudessa. Vastakaupassa markkinavoiman käytön vaikutukset rajoittuvat vastaostettavan pullonkaulan osuuteen, kun taas hinta-aluejakoratkaisussa vaikutukset ulottuisivat koko hinta-alueen markkinavolyymiin. Mikäli Suomessa säilytetään vastakauppoihin ja rajalle siirtoon perustuva siirtorajoitusten hallintamekanismi, olisi tarpeen selvittää vaihtoehtoisia tapoja kehittää vastakaupan ja rajalle siirron läpinäkyvyyttä.

Hinta-aluejakoa puoltaa lisääntyvä läpinäkyvyys siirtorajoitustilanteiden hoidossa. Hinta-alue-tilanteiden markkinavaikutukset näkyvät välittömästi kaikille osapuolille spot-hintojen tuloksina. Läpinäkyvyys toimii eräänlaisena valvontamekanismina markkinavoiman käytölle. Samalla hinta-aluejakotilanteiden taajuus luo markkinoille kuvan kantaverkon siirtokapasiteetin riittävydestä ja mahdollisista investointitarpeista. Eriytyvät aluehinnat aktivoivat kysynnänjoustoja tehokkaammin kuin vastaavan siirtorajoituksen hoito vastakaupalla, jolloin kustannukset välittyvät sähkön käyttäjille verkkomaksun kautta. Joustava kysyntä loiventaa sähkön hintavaihtelua. Mitä

joustavampaa on kysyntä, sitä suurempi on hinta-alueen tehokkuusetu verrattuna vastakauppaan.

Hinta-aluejaon väitetään heikentävän kantaverkko-operaattoreiden insentivejä investoida kantaverkkoon verrattuna siirtorajoitusten hoitoon vastakaupoin. Käytännössä hinta-aluejako- ja vastakauppamekanismeja ei tule verrata toisiinsa näin suoraviivaisesti. Vastakauppamenetelmä ei ole käyttökelpoinen tai mahdollinen ratkaisu kaikissa tilanteissa. Kantaverkkoyhtiöt, kuten myös Fingrid, käyttää vastakaupan lisäksi menettelyä siirtää maan sisäinen pullonkaula hinta-alueen rajalle. Tällaisessa tilanteessa lopputulos on kantaverkkoyhtiön tulojen kannalta käytännössä analoginen verrattuna tilanteeseen, jossa Suomi olisi jaettuna hinta-alueisiin.

Pullonkaulojen rajalle siirtojen yleisyyttä ei tunneta kovin hyvin, mikä voi vaikeuttaa toimijoiden suhtautumista ehdotettuun hinta- tai tarjousaluejakoon. Siirtorajoitusongelman suuruusluokan kuvaamiseksi olisikin tärkeää, että Fingrid kertoisi nykyistä avoimemmin vastakaupassa ja rajalle siirrossa noudatettavista periaatteista sekä toteutuneista vastakaupoista ja rajalle siirrosta.

Kantaverkon kehitystä ohjaa lakisääteinen kehittämisvelvoite. Tämä velvoite ei kuitenkaan ole kaikilta osin riittävä hinta-alueratkaisussa. Hinta-alueratkaisu ei nimittäin erottele markkinatilanteesta ja markkinoiden käytettävissä olevan siirtokapasiteetin alenemisesta johtuvia siirtorajoitustilanteita. Kantaverkkoyhtiölle tulisikin asettaa tiukemmat velvoitteet esimerkiksi verkon kriittisten osien vioittumisesta aiheutuvien tilanteiden hoidolle ja niihin varautumiseen. Sääntelyn tulee olla riittävän vahvaa, jotta markkinatoimijat voivat luottaa kantaverkkoyhtiöiden toimintaan sähkömarkkinoiden edun mukaisesti.

Tarjousalueisiin siirtyminen on muutuskustannuksiltaan raskas keino sähkömarkkinoiden kannalta pienen parannuksen aikaansaamiseksi. Mikäli tarjousalueratkaisu rajoittuisi Suomen sisälle ja vastakauppaan käytettäisiin ainoastaan Suomen hinta-alueelle annettuja spot-tarjouksia, menettely ei antaisi riittäviä edellytyksiä kaikkien siirtorajoitustilanteiden hoitoon. Lisäksi spot-tarjousten käyttäminen vastakauppataroituksiin olisi ongelmallinen mahdollisen markkinamanipulaation vaaran johdosta. Nämä seikat huomioon ottaen tarjousaluejaolla saavutettava hyöty jäisi pieneksi.